

ביאורים לפרקי אבות

א מִשָּׁה קִבֵּל תּוֹרָה מִסִּינַי וּמִסֵּרָה לְיִהוֹשֻׁעַ^(א), וְיִהוֹשֻׁעַ לְזִקְנָיִם, וְזִקְנָיִם לְנָבִיאִים, וְנָבִיאִים מִסֵּרָה לְאַנְשֵׁי כְנֶסֶת הַגְּדוֹלָה^(ב). הֵם אָמְרוּ שְׁלֹשָׁה דְבָרִים: הָיוּ מְתוּנִים בְּדִין, וְהִעֲמִידוּ^(ג) תַּלְמִידִים הַרְבֵּה, וַעֲשׂוּ סֵגוּלָה לַתּוֹרָה:

~ פירוש ר"ע מברטנורא ~

לפי שאמרו הן הן גבורותיה הן הן נוראותיה, זו אינה מוסרת על פרוש מצודה ממוצות התורה בשאר מסכתות שבמשנה, אלא פלה מוסרים ומדות, וחקמי אמות העולם גם כן חברו ספרים כמו שבדו מלכם בדרכי המוסר ביצד יתנהג האדם עם חברו, לפיכך התחיל התנא במסכת זו משה קבל תורה מסיני, לומר לך שהמדות והמוסרים שבזו המסכתא לא בדו אותם חכמי המשנה מלכם, אלא אף אלו נאמרו בסיני (א) מסיני. ממי שנגלה בסיני לזקנים. שהאיוב ימים אחרי יהושע. ואותם הזקנים לזקנים אחרים עד שהגיעו לתחלתם של נביאים שהן עלי הכהן ושמואל הרבתי: לאנשי כנסת הגדולה. מאה ועשרים זקנים היו. וזכבל שריה רעליה מרדכי בלשן, שהיו בימי עזרא כשעלו מן הגולה בבית שני. ומבבלם, חגי זכריה ומלאכי ונחמיה בן חכליה ונחריהם. ונקראו כנסת הגדולה לפי שהחזירו העטרה לישראל (יומא טז) שמשוה אמר (דברים י) האל הגדול הגבור והנורא, באו ירמיה ודניאל ולא אמרו גבור ונורא, והם החזירים בבתחלה.

לפי שאמרו הן הן גבורותיה הן הן נוראותיה, זו אינה מוסרת על פרוש מצודה ממוצות התורה בשאר מסכתות שבמשנה, אלא פלה מוסרים ומדות, וחקמי אמות העולם גם כן חברו ספרים כמו שבדו מלכם בדרכי המוסר ביצד יתנהג האדם עם חברו, לפיכך התחיל התנא במסכת זו משה קבל תורה מסיני, לומר לך שהמדות והמוסרים שבזו המסכתא לא בדו אותם חכמי המשנה מלכם, אלא אף אלו נאמרו בסיני (א) מסיני. ממי שנגלה בסיני לזקנים. שהאיוב ימים אחרי יהושע. ואותם הזקנים לזקנים אחרים עד שהגיעו לתחלתם של נביאים שהן עלי הכהן ושמואל הרבתי: לאנשי כנסת הגדולה. מאה ועשרים זקנים היו. וזכבל שריה רעליה מרדכי בלשן, שהיו בימי עזרא כשעלו מן הגולה בבית שני. ומבבלם, חגי זכריה ומלאכי ונחמיה בן חכליה ונחריהם. ונקראו כנסת הגדולה לפי שהחזירו העטרה לישראל (יומא טז) שמשוה אמר (דברים י) האל הגדול הגבור והנורא, באו ירמיה ודניאל ולא אמרו גבור ונורא, והם החזירים בבתחלה.

~ עיקר תוספות יו"ט ~

(א) ונביאים מסורה כו'. כלומר שאף על פי שלא כל הכנסיה היו נביאים נמסרה להם התורה פלה כו'. אבל אחר כך שנתמעטו הדורות לא נמסרה פלה, אבל קבל כל אחד כפי כחו. ומכל מקום התורה שבדו קבלה היא איש מפי איש עד משה רבנו עליו השלום: (ב) והעמידו. אמרו לשון עמידה, לפי שמימות משה עד ימות רבן גמליאל היו לומדין בעמידה והרב יושב על הכסא. מדרש שמואל. ולי נראה לשון והעמידו, להעמידם בהכנת אמתה של תורה ורעם שהיו התלמידים הרבהו, כי זהו עמידה וקיום, ושקר אין לו רגלים:

(א) כשנגלה בסיני קבלה בכללותיה ופרטיה ודקדוקיה, ולא נתחדשה לו הלכה, וכדאיתא בתורת כהנים שהביא רש"י בתחלת פרשת בהר סיני. ולהוראה זו אמר מסיני. ולא דבר ריק הוא, שהרי זה אות על הדת, אחת היא לאמה, כנסת ישראל שקבלוה, ברה היא ליוצאתה, התלמידים גנים הם לה, מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש הכל קבל משה, שנאמר ועליהם ככל הדברים, וכדדרשינן במגלה כו'. ועין תוספות יום טוב: (ב) ומסרה כו'. מה שקבל מסר ליהושע. אבל במשה לא יוכל לומר שנמסרה לו, כי לא נמסר לו שער החמשים, כמבאר במסכת ראש השנה דף כ"א:

רבי אומר . . .

ביאור מתורת כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שיל"ו

א) הם אמרו שלשה דברים

„שהתורה מתקיימת עליהם“, היינו שמ„משה קבל תורה“ (שנכתב בסגנון של סיפור דברים) נובעות שלש הוראות לגבי קבלת ומסירת התורה מדור לדור, וביניהן – שמקבל התורה חייב להעמיד „תלמידים הרבה“, ואינו רשאי להסתפק בקבלת התורה מרבו.¹

יש לדקדק בזה: מדוע באו הוראות אלו בהמשך ל„משה קבל תורה“, ולא במשנה נפרדת.

ויש לומר, דהנה משנתנו מתחילה עם קבלת התורה ומסירתה, ובהמשך לכך מובאות שלש הוראות יסודיות

1) רש"י (וכ"ה ברע"ב). וראה מד"ש ד"ה הם אמרו. 2) וכן ההוראות האחרות חשובות לקיום התורה, כמבואר במפרשים שבהערה הקודמת. 3) ספה"ש תשמ"ט ח"ב עמ' 408.

הוא מתונים בדין, והעמידו תלמידים הרבה, ועשו סייג לתורה

להיות קשור לתורה. כי אם קשה לו להתחיל בענין זה בתורה, ימצא עניין אחר (עכ"פ בסייגים שבו) שבזה יוכל להתחיל בראשית דרכו.³

שלש הוראות אלו מדברות באהבת ישראל.

הוא מתונים בדין – יתכן ומצבו הרוחני של הדור הוא אמנם ירוד מאד, אולם על האדם להיות „מתון בדינו“, ולא ימהר לדונו לכף חובה. כי המתניות וההתבוננות בסיבות שגרמו למצב זה (גודל ההעלם והסתר וה„חשך כפול ומכופל“ של הגלות), יביאוהו לכך שידנוהו לכף זכות. ואדרבה: מעט הטוב שכן יש – יעורר התפעלות.

והנה, נוסף על סדר שלשה ענינים אלו כמו שהם בסדר ישר (היינו ש„הוא מתונים בדין“ גורם ל„העמידו תלמידים הרבה“ וזה מביא ל„ועשו סייג לתורה“), יש לומר גם בסדר הפוך: „ועשו סייג לתורה“ מביא „להעמידו תלמידים הרבה“, וזה גורם ל„הוא מתונים בדין“.

והעמידו תלמידים הרבה – מתניות זו פועלת שהאדם מעמיד תלמידים הרבה, שגם אלו שהם רשעים הוא דן אותם לכף זכות ועושה מהם תלמידים, בבחינת „וכל בניך לימודי ה“.²

כלומר: השייכות של כל יהודי לתורה על ידי ריבוי סייגים מביא לידי העמדת תלמידים הרבה, שעושים מכל בני ישראל תלמידים לימודי ה'; וזה גורם שיהי' ענין המתניות בדין דלעתיד, כגאולה העתידה שתהא לא בחפזון, כי אם „בשובה ונחת“.⁴

ועשו סייג לתורה – על ידי ריבוי הסייגים ניתנת לכל יהודי האפשרות

1) ראה אבות דרנ"ג ספ"ב. 2) ישע"י נד, יג. 3) וכמארו"ל (מכות ספ"ג) רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות (ראה פיה"מ וחדא"ג שם). 4) ישע"י ל, טו. – לקו"ש ח"ד עמ' 1180.

